

Рецензия

от професор д-р Дарина Пеева Зиновиева ,

Институт за държавата и правото, БАН

на дисертационен труд:

„Фактори, оказващи влияние върху правната социализация на подрастващите” от Кристина Владимирова Чутуркова

за присъждане на ОНС”доктор” в научна област 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление:3.6. Право/ Правна социология.Правна информатика/.

Научен ръководител: доцент д-р Надежда Йонкова, Институт за държавата и правото, Българска академия на науките.

1. Общи данни

Със Заповед РД-09-158/27.12.2019г. на директора на Института за държавата и правото, Българска академия на науките, съм назначена за член на научното жури.

Докторант Кристина Чутуркова е завършила Юридическия факултет на УНСС, специалност право, с диплом от 2011г.

През 2012г е зачислена като редовен докторант по научна специалност „Правна социология.Правна информатика” в ИДП, БАН, като впоследствие е налице трансформация в задочна форма на обучение.

През 2016г е отчислена с право на защита. През 2019г е проведено заседание на секцията по Публичноправни науки, на което се е състояло предварително обсъждане на труда. С решение на секцията е насрочена публична защита на дисертационния труд.

Кристина Чутуркова има шест публикации по темата на дисертацията, които са съдържателни и полезни.

Участвала е в научни конференции и е изнасяла доклади, свързани с темата на труда.

В автореферата тя е представила дисертационния труд изчерпателно и систематично. Справката на докторанта за приносите е коректно изготвена.

Налице е подписана декларация за авторство, съгласно изискванията на закона.

2. Характеристика на дисертационния труд

Трудът се състои от увод, три глави, заключение и библиография.

Всяка от главите съдържа правно-социологичен анализ на обособен основен проблем, свързан с факторите, оказващи влияние върху правната социализация на подрастващите лица.

Намирам систематиката за много добра - логична, тематично подредена и ясна.

В началото на труда авторката аргументира актуалността му. Тя правилно сочи периода на „прехода” в края на двадесети век, като период, в който лицата формират правното си съзнание в нетрадиционни житейски

ситуации, поради социалните, икономическите и правни особености на периода.

С логични и убедителни доводи тя пояснява особеното значение и влияние на тези фактори върху така нар. от нея възрастова група на подрастващите лица. Авторката е определила ясно целта си - да анализира задълбочено проблемите относно съвременните форми и механизми на правна социализация, да изследва също и факторите, които ги определят.

Тук следва да се отбележи още една особеност в целта на изследването - авторката Кристина Чутуркова обръща специално внимание върху тези фактори, които оказват негативно въздействие върху правната социализация, акцент, който самата тя определя правилно като принос в предоставената справка.

Първата глава представлява своеобразна основа, върху която в следващите глави авторката надгражда изследването си. Тук тя изяснява същността на правната социализация и процеса на реализирането ѝ.

В тази глава авторката прави анализ на влиянието на редица фактори върху социалното поведение на индивида. В тази връзка авторката подробно анализира процеса на социализацията чрез влиянието на семейство, училище, връстниците, приятелите, обществените организации, политическите организации, медиите. С оглед спецификата на материята в тази глава, авторката пояснява понятия, които се ползват след това в изследването, като напр. „ценност”, „правна култура” и др.

Кристина Чутуркова с умение пояснява основните понятия, техните характеристики, появата и развитието им, като същевременно внася примери, казуистика и обвързва това с конкретните следващи части от дисертацията. Пример за този подход е анализът на релевантната съдебна практика. Авторката в тази глава дава предложения за оптимизация на

законодателството, като положителна оценка заслужават разсъжденията по отношение прилагане на разпоредбите на чл. 74 и чл.75 от Семейния кодекс. Напр. авторката анализира преценката на съда относно наличието на конкретни условия, като опасност за детето и др. и прави важни изводи за реализиране на правилна преценка. Положителна оценка заслужава предложението за „каталог“ от мерки „за навлизане в отношенията „родители – деца“. Тя дава критерии за видовете мерки /мерки за спешна закрила, мерки за подпомагане и консултиране на семейството и др./, а именно- конкретната нужда на детето и степента на засягане на основното негово право – правото на грижа. /стр. 71-72/.

Авторката успява чрез добрия изследователски подход да изгради силна основа на същността на правната социализация на подрастващите, върху която надгражда изследването си относно факторите, влияещи върху нея и относно механизмите за правилното ѝ формиране.

Във Втора глава „Основни фактори на правната социализация“ авторката изследва теории за правната социализация, разглежда в детайли редица фактори, влияещи върху криминогенното поведение на детето /проблемна семейна среда, училищна, приятелска среда и др./.

Докторантката изследва законодателството, което се прилага и предлага идеи то да се оптимизира с цел - избягване отрицателните въздействия върху малолетни и непълнолетни.

Подробен е анализът на Конвенцията на ООН за правата на детето и националното ни законодателство. Авторката показва свободно боравене с правната материя, свързана с правата на детето, широки познания в законодателството на РБългария по въпроси от гражданскоправен, административноправен, наказателноправен характер.

В този анализ авторката е акцентирала върху санкционния режим на субектите, които нарушават конкретно регламентирани права на подрастващите лица.

Полезно за доктрината и практиката е изследването относно процесуалните и материалноправните изисквания на така нар. проверка за спазване правата на детето.

Положителна оценка заслужава анализа на цялостния за международноправен режим на защита правата на децата, както и на правния режим на Европейския съюз.

В параграф трети от тази глава, с наименование „Националната политика по отношение на подрастващите”, авторката разглежда различните законови мерки, които държавата взема с оглед превенция или санкция спрямо подрастващите, като субекти на противообществени деяния. С вещина се спира на спецификите от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните /ЗБППМН/ и от Наказателния кодекс /НК/, като сравнява целите на двата нормативни акта по отношение санкционния характер на мерките в тях, открива празноти в ЗБППМН и предлага оптимизирането му./стр.200 и сл/

Също положително следва да се оцени анализа относно въздействието на доказателственото средство - самопризнание, уредено в Наказателно-процесуалния кодекс /НПК/ и влиянието върху личността в последствие.

Намирам за много уместно предложението за създаване на специализиран съд за непълнолетни лица /стр.205/.

В тази глава прави впечатление рутината, с която авторката обсъжда части от Закона за здравето /ЗЗ/ и Закона за лечебните заведения /ЗЛЗ/, като е

обсъдена есенцията на правната регулацията в страната ни относно здравното обслужване на деца с увреждания.

Подобно е впечатлението от анализа на частта от Закона за интеграцията на хората с увреждания, както и на наредбата за реда и условията за производство, внос, продажба на помощни средства, приспособления и съоръжения за хора с увреждания.

В Трета глава е направен анализ на проведеното емпирично правно-социологическо изследване, като изследването и анализът целят да се разкрият спецификите на правосъзнанието на подрастващите, да се предложат средства за преодоляване на девиантно поведение.

Позитивно следва да се оцени изразеното авторово мнение за положителните страни от приемането на Закона за предучилищно и училищно образование /ЗПУО/.

Също заслужава добра оценка изследването на правната информираност на групата лица и влиянието ѝ върху поведенческите и психологическите параметри.

Цялостното изложение относно обработката и интерпретацията на анкетите също заслужава интерес. Изводите са с практическа и доктринерна стойност. Така напр. авторката стига до извода, че в доктрината ни е изследван много добре механизма на противоправното поведение, но недостатъчно е изследван „психологическият механизъм на правомерното поведение”. /стр.242/.

В тази част от труда следва да се оцени положително тезата на Кристина Чутуркова относно така нар. трети елемент в структурата на правното съзнание /стр. 252 и сл/.

Докторантката подлага на задълбочен емпиричен анализ проблема, като аргументира стойностни изводи, произтичащи от него.

В Заключителната част на труда Кристина Чутуркова пояснява правилно по-широкото възприемане на понятието „правна социализация”. Пояснява накратко факторите ѝ. Дава насоките за противодействие на тези фактори, които се отразяват негативно върху нормалната социализация.

3. Забележки и препоръки:

Като забележка си позволявам да отбележа някои „есеистични” изрази, като напр. „Голям негативен отпечатък върху крехката детска психика /стр.190/, „хиляди семейства бедстват, опитвайки се да си осигурят по-добър живот /стр194/”. Бележката е във връзка с това, че авторката има издържан академичен стил и редакцията им ще подобри стила на труда в неговата цялост.

Препоръката ми е авторката да изследва задълбочено и да предложи по-радикални идеи за оптимизиране на законодателството, свързано с домовете за медико-социални грижи, в евентуално последващ труд.

Заключение:

Дисертационният труд е полезен, актуален и с приносен характер. Считам, че приносният характер е със широк обхват- освен за социологията на правото, принос има и в областта на криминологията, в теорията на правото, по отношение на субективното отношение на лицата от изследваната категория, към правомерността на поведението.

Предложенията *de lege ferenda* за промени в законодателството са удачни и навременни.

Изложеното по-горе ми дава основание да дам своята **положителна** оценка и да предложа на научното жури да бъде присъдена на **Кристина Владимирова Чутуркова образователната и научна степен „Доктор”** в научна област 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление:3.6. Право/ Правна социология.Правна информатика/.

февруари 2020г.

.....

Професор д-р Д.Зиновиева